

УДК 339.137.2:338

Куцик П. О.,

kutsykpetro@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5795-9704,

Researcher ID: G-9204-2019,

д.е.н., проф., ректор, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Щупаківський Р. В.,

shch.roman.v@gmail.com, ORCID ID:0000-0002-2036-0332,

к.ю.н., здобувач, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ТРЕНДИ, ВИКЛИКИ ТА НАСЛІДКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Узагальнено теоретико-методичні положення глобалізації та встановлено, що вона стала одним із визначних екзистенційних трендів другої половини ХХ ст. та на нині лише посилюється, маючи як істотно позитивний вплив, так і негативні наслідки для кожної з економік світу. Обґрунтовано, що глобалізація поширюється у всі сфери суспільного життя головно через економіку, політику та культуру, однак найбільш визначальною в сенсі долучення до прогресу є безпосередньо економічна інтеграція. Встановлено, що використання її переваг і можливостей здатне прискорити процеси забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Наголошено, що державна політика забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в глобалізаційних умовах повинна розвивати можливості інтеграції економіки до світогосподарських економічних процесів та залучення інвестицій, кооперації між країнами в різних сферах економічної взаємодії, обміну та імпорту передових технологій, реалізації експортного потенціалу, зростання мобільності капіталу та робочої сили, ефективізації бізнес-процесів, залучення ресурсів міжнародних фінансово-економічних організацій для збереження стабільності в умовах шоків і криз. Зроблено висновок, що у межах конкурентної політики важливо передбачити інструментарій ідентифікації та протидії викликам і загрозам глобалізації, з-поміж яких – посилення відставань у розвитку національної економіки та її залежності від ринків ресурсного забезпечення і збуту товарів (послуг), зростання ролі ТНК та їх впливу на політико-економічні рішення, дестабілізація торгово-економічних відносин, ланцюжків поставок і збуту через конфлікти поляризації світових економічних центрів, поширення гібридного втручання у внутрішньоекономічні процеси, проблеми збереження та ефективного використання інтелектуально-кадрового потенціалу через ускладнення соціально-трудова відносин. Розвинуто тезу про те, що глобалізація стала провідною передумовою цифрової трансформації національної економіки та розвитку її інформаційно-комунікаційного потенціалу в умовах вирішення завдань забезпечення конкурентоспроможності.

Ключові слова: глобалізація, конкурентоспроможність, національна економіка, державна політика, тренди, виклики, наслідки.

Kutsyk P. O.,

kutsykpetro@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5795-9704,

Researcher ID: G-9204-2019,

Doctor of Economics, Professor, Rector, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Professor of the Department of Accounting, Control, Analysis and Taxation, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Shchupakivskyi R. V.,

shch.roman.v@gmail.com, ORCID ID:0000-0002-2036-0332,

Ph.D, Postgraduate, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

EXISTENTIAL TRENDS, CHALLENGES AND CONSEQUENCES OF GLOBALIZATION TO ENSURE THE COMPETITIVENESS OF THE NATIONAL ECONOMY

Abstract. *The theoretical and methodological provisions of globalization are summarized and it is determined that it has become one of the defining existential trends of the second half of the 20th century and is currently only intensifying, having both a significantly positive impact and negative consequences for each of the world's economies. It is substantiated that globalization spreads to all spheres of social life mainly through economy, politics and culture, but the most decisive in the sense of involvement in progress is directly economic integration. It has been determined that the use of its advantages and opportunities can accelerate the processes of ensuring the competitiveness of the national economy. It was emphasized that the state policy of ensuring the competitiveness of the national economy in the conditions of globalization should develop the possibilities for integrating the economy into global economic processes and attracting investments, cooperation among countries in various spheres of economic interaction, exchange and import of advanced technologies, implementation of export potential, growth of capital and labor mobility, streamlining business processes, attracting the resources of international financial and economic organizations to maintain stability in conditions of shocks and crises. It was concluded that within the framework of competitive policy it is important to provide tools for identifying and countering the challenges and threats of globalization, among which are the strengthening of lags in the development of the national economy and its dependence on the markets for resource provision and sales of goods (services), the growing role of TNCs and their influence on political and economic decisions, destabilization of trade and economic relations, supply and sales chains due to conflicts of polarization of world economic centers, spread of hybrid intervention in internal economic processes, problems of preservation and effective use of intellectual and personnel potential due to complications of social and labor relations. The thesis was developed that globalization has become a leading prerequisite for the digital transformation of the national economy and the development of its information and communication potential in the conditions of solving the tasks of ensuring competitiveness.*

Key words: globalization, competitiveness, national economy, state policy, trends, challenges, consequences.

JEL Classification: F01, O10

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-67-01>

Постановка проблеми. Глобалізація є об'єктивним закономірним процесом. Її витoki виходять фактично одразу з початку розвитку торгівлі після появи Великого шовкового шляху, який зв'язав Китай та Римську імперію. Надалі нові географічні відкриття та все більш активні комунікації між країнами (регіонами), започаткування й утвердження торгово-економічних, культурних, інших відносин, розвиток транспорту і зв'язку лише сприяли активізації чинників, наслідків і перебігу глобалізаційних процесів, адже, по суті, глобалізація являє собою всесвітню економічну, політичну, культурну, ментальну та іншу інтеграцію й уніфікацію.

Глобалізація прискорила, поглибила і сформувала ту систему міжнародного поділу праці, що склалася на відповідний момент світового розвитку, вона провокує й обумовлює міграційні зміни в масштабах усієї планети, забезпечує правила розподілу капіталу, людських та виробничих ресурсів, приводить до стандартизації законодавства, економічних та технічних процесів, зближення культур різних країн.

З одного боку, це явище позитивне, адже пришвидшує комунікацію, а відтак – бізнес-процеси, сприяє нарощуванню обсягів та ефективізації зовнішньоекономічної діяльності, формує канали системної комунікації (інформація, знання, ресурси, капітал, активи тощо), посилює різного роду залежності між країнами, що робить багато процесів більш прогнозованими, сприяє економічній та іншій інтеграції, розвитку різних типів інтегрованих суб'єктів і структур, спільній діяльності країн

навколо проблематики вирішення типових та специфічних проблем людства. Одночасно економічно глобалізуються виробництво, послуги, капітал, технології та інформація. Все це сприяє зростанню продуктивності праці, капіталу, окупності інвестицій, економії на масштабах діяльності, посиленню конкуренції, технологічному зростанню тощо.

Однак, з іншого боку, на сьогодні маємо й багато скептиків переваг глобалізації та відомих економістів, які досліджують негативні аспекти глобалізації та її наслідків, ствердно доводять її руйнівний вплив, включно з міжнародними конфліктами, поглибленням диференціацій та диспропорцій у соціально-економічному розвитку (коли одні країни стають більш багатими, а інші – все біднішими). Відповідно, закономірно, що економічно розвинені країни отримують значно ширші переваги та нові можливості від глобалізації, тоді як країни з низьким рівнем розвитку опиняються за межами прогресу і блага глобалізації розподіляються нерівномірно.

Неоднозначними можуть виявитися й структурні наслідки глобалізації. Так, існували практики нерационального розподілу ресурсів та капіталу між різними видами економічної діяльності та галузями, що призводило до занепаду окремих із них. Неготовність національної економіки до труднощів конкуренції в умовах глобалізації призводила до деіндустріалізації цілих регіонів. Відбувається колонізація країн зі застосуванням інструментарію транснаціональних корпорацій чи міжнародних організацій. Світова фінансово-економічна криза 2008 р. засвідчила високий рівень залежності практично всіх країн світу не лише від переваг

глобалізації, але й від негативних наслідків глобалізаційних криз. Глобалізація також створює ґрунт для поширення гібридних ризиків і загроз.

Таким чином, під час формування і реалізації державної політики забезпечення конкурентоспроможності національної економіки важливо розуміти, передбачати та враховувати вплив екзистенційних трендів і викликів глобалізації, що дозволить підсилити дію сприятливих тенденцій та мінімізувати (у повній мірі усунути) вплив деструктивних ризиків і загроз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні теоретико-методичні засади забезпечення конкурентоспроможності національної економіки достатньо комплексно досліджені у працях таких науковців, як В. Базилевич, Я. Базилюк, Я. Березівський, З. Варналій, Т. Васильців, А. Гальчинський, В. Геєць, В. Дикань, Я. Жаліло, Б. Кваснюк, Р. Лупак, О. Шнипко та ін.

Серед вітчизняних науковців питаннями дослідження глобалізаційних тенденцій займалися Г. Башнянин, О. Данильян, О. Дзьобань, О. Диба, О. Ковтун, С. Коляденко, П. Куцик, В. Кушнерик, І. Одотюк, Л. Ороховська, Є. Осадчий, В. Петрінко, Е. Семенюк, Т. Туниця та ін.

Глобалізаційні тенденції світової економіки мають визначальний вплив на конкурентоспроможність будь-якої країни і здатність забезпечити її достатній рівень у таких умовах потребує ґрунтовних наукових досліджень. Особливу увагу слід приділити вивченню передумов, викликів та наслідків, що формують та розвивають глобалізаційні тренди і тим самим чинять вплив на процеси забезпечення національної економіки.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення концептуальних характеристик екзистенційних трендів, викликів та наслідків (можливостей та загроз) глобалізації, що визначають передумови та стратегічні засади забезпечення конкурентоспроможності національної економіки.

Результати. Відомо, що термін “глобалізація” походить від англ. “*global*” – який має відношення до земної кулі; відповідно “*globalize*” – перетворювати щось на глобальне; “*globalization*” – зміна, трансформація певного явища на таке, що має відношення до всього світу. Слово “глобалізація” вперше з’явилося в англословнику у 1961 р., позаяк у сенсі економічного терміна було використане у 1983 р. Т. Левіттом у статті “Глобалізація ринків”, де автор влучно визначив глобалізацію як “... процес глобальної інтеграції економічних, технологічних, політичних і соціальних аспектів між різними країнами”, додавши, що економіка кожної країни піддається наслідкам посилення економічної і культурної інтеграції, які сприяють міжнародним відносинам, а також міжнародній торгівлі, міжнародному бізнесу і знову ж таки подальшій глобалізації світу. Т. Левітт здійснив істотний внесок у широке використання терміна “економічна глобалізація” та вдосконалення теоретико-методичних засад її впливу на торгівлю та інвестування між країнами [1].

З того часу кількість випадків застосування аналізованого терміна зростала у геометричній прогресії, розвиваючи його як в загальному, так і головню за трьома магістральними напрямками

(сферами): (1) економічним, (2) політичним, (3) культурним, кожен із яких має власні причини і чинники, обумовлює інші, втім, на переконання Г. Колодко, економічна з них провідна; у підсумку саме вона визначає і економіку, і ідеологію, і культуру і врешті-решт політику та спроможність країни до якісних перетворень і швидкого зростання. Науковець зазначав, що якщо Польща не перебудує свою модель економічного розвитку на таку, яка використовує ключові переваги глобалізації та Великої трансформації, вона ніколи не позбудеться статусу відстаючої країни, причому не лише в економічному плані, але й в усіх сферах суспільного життя [2, с.76-77]. І, як показав досвід, він був правий.

Утім, важливо наголосити, що економічна глобалізація виступає таким собі узагальнюючим чинником – регулятором наслідків впливу, тоді як сама глобалізація визначається власними внутрішніми процесами, часто не пов’язаними безпосередньо з суто економічними відносинами. Так, в економічній літературі ведуть мову про науково-технологічний розвиток як центрове питання глобалізаційних трендів і мотивів [3, с. 30-34]; про діджиталізацію та глобалізацію через поширення інформаційних технологій [4, с. 108-114]; про геополітичні акценти глобалізації в підсумку еволюції мегарегіонів та ролі в їх функціонуванні окремих країн [5, с. 92-95]; про екологічні наслідки та особливості глобалізації [6, с. 9-22]; про уніфікацію культурних процесів під час глобалізації [7, с. 30-40]; про філософію одиничного і загального в середовищі глобалізаційних трендів [8, с. 9-22] і т. п. Відтак логічно, що й виклики (рівно як і можливості), які створює глобалізація для конкурентоспроможності національної економіки, слід ідентифікувати й у зазначених керунках, забезпечуючи системний підхід в аналізованій сфері.

Ще один вельми цікавий та актуальний аспект глобалізації стосується того, що саме вона дала змогу суб’єктам господарювання виходити за межі країни свої резиденції (через розміщення виробництв практично у будь-якій точці світу, релокацію активів і капіталу, вільний рух фінансів і трудових ресурсів), створивши такі собі різномірні площини функціонування внутрішнього ринку та світового господарства [9, с. 12-15]. Потрібно наголосити, що вже на нині характерні ситуації, коли зі 100 найбільших економік світу лише 48 є національними господарствами, тоді як 52 – ТНК, які обіймають близько 50 % світового виробництва та понад 60,0 % світової торгівлі [10, с. 9-22]. Звідси – високий рівень залежності національних господарств та навіть країн від окремих ТНК. І це системний виклик, причому рівня вже не тільки суто економічної, але й національної безпеки держав та навіть цілих регіонів. Економіка країни стає все менш керованою з боку владних структур та безпосередніх державних фінансово-економічних регуляторів [11, с. 322-325], коли більша частина фінансово-ресурсного потенціалу концентрується в руках однієї чи кількох корпорацій і це все ще й на тлі потужних зв’язків і впливу ТНК на ЗМІ та громадськість.

Однак цей так званий “рух униз” має й власну протипагу у вигляді “руху угору”. Йдеться про те,

що процеси економічної і загальної глобалізації спершу популяризують та реалізують ідею про об'єднання країн у політико-економічні угруповання з виведенням їх у ранг потужних центрів впливу на загальносвітовий розвиток. Однак, коли таких центрів зростання стає кілька, то світ поляризується, стає поліцентричним із велими потужними гравцями [12, с. 198-220]. Відтак сьогодні відбувається переосмислення бачення процесу глобалізації з природно-історичного і соціокультурного, такого, що уніфікує функціонування і розвиток країн та мегарегіонів (дослідження Р. Робертсона, Дж. Шолте, М. Стегера та ін. науковців) на глобально управлінсько децентралізований, коли посилюються протистояння між класичними історичними лідерами (США, Великобританія, Франція, Німеччина, ЄС назагал) та новими військово-політичними центрами впливу (Китай, Бразилія, Індія, країни Південно-Східної Азії і т. п.) (актуальні публікації К. Мерфі, Д. Нельсона, К. Менарда, П. Тейлора та ін. дослідників).

Практично аналогічні висновки знаходимо й у результатах досліджень П. Хірста, Г. Томпсона [13, с. 42-48], Б. Барбера [14, с. 53-65], де превалюють наступні тези (твердження): "... сучасна глобалізація все більше веде до "зіткнення цивілізацій", "... глобалізований світ розділяється на цивілізаційні блоки, суперечності, а, в підсумку й конфлікти між якими неминучі", "... в умовах глобалізації протистояння між сильними регіональними лідерами посилюються як за рівнем, так і за різними аспектами і все це послаблює взаємозалежності, які, наче, вважалися постулатами специфіки глобалізації" тощо.

Відтак дослідження проблеми формування сильних, часто протилежних за моделлю управління й розвитку, цивілізаційним вибором, політико-економічних центрів тяжіння стають все більш актуальними, маючи при цьому й все потужніший вплив на активізацію системних загроз подальшої еволюції людства й окремих регіонів, країн. Її прями й опосередковані наслідки потребують аналізування й з позиції їх впливу на політику менеджменту конкурентоспроможності національних економік.

Водночас вплив глобалізації (як позитивний, так і негативний) на провідні фактори конкурентоспроможності не обов'язково реалізується через виклики і загрози, що її супроводжують, є її наслідками. Він обумовлюється й новими можливостями, якими можуть або скористатися уряди країн, або ні і за випадку два – це знову ж проблема та втрата конкурентних позицій, тоді як один – здатність стрімко зростати. У цьому ракурсі слід погодитися з твердженнями П. Бергера, який зазначає, що "... саме глобалізація слугує чинником модернізації, вона «штовхає» реформи та інновації, створюючи для цього безпрецедентне мотиваційно-конкурентне середовище між країнами та економічними агентами, які прагнуть лідерства; саме на зараз можна спостерігати, як глобалізація забезпечила перехід до постіндустріалізації (інформаційне суспільство) та неоіндустріалізації (Промислова революція 4.0, розвиток таких новітніх високотехнологічних галузей (сфер), як хмарні обчислення, *Big Data*, штучний інтелект,

робототехніка, біотехнології, наномедицина, наномолекулярні та адитивні технології (3D-друк), блокчейн, кібербезпека, цифрова і додана реальність тощо)" [15, с. 23-29].

Слід вказати, що попри створення можливостей для подальшого збагачення світових лідерів та навпаки поглиблення відставання країн із низьким рівнем економічного розвитку глобалізація призводить й до запуску так званого ефекту мультиплікатора, коли провідні ТНК (фактично монополісти) або ж олігархічні групи акумулюють значну частину світових активів, пригнічуючи при цьому можливості і ресурсне забезпечення розвитку місцевих громад. Як зазначає у своїх публікаціях В. Гей, такі процеси забезпечують сприятливий ґрунт для зрощення бізнесу і влади, посилення бюрократії відносно виробництва та руху товарів (послуг), ускладнення адміністративних процедур, послаблюють потенціал поступу малого і середнього підприємництва й бізнесу назагал, деформують природньо конкурентні процеси, дестимулюють ділову активність населення й пасіонарність суспільства [16, с. 17-25]. Інші науковці (зокрема, М. Обштфельд, А. Тейлор) йдуть далі і доповнюють, що в сукупності зі загальносвітовими кризами ці деструктивні процеси закономірно обумовлюють потребу в регіоналізації (як антиподу глобалізації), яка дозволяє послаблювати виклики і мінімізувати її вади [17].

Після 2008 року ці питання (теорія автаркії без самоізоляції) стали особливо актуальними відносно фінансових ринків, відповідно, низка країн активізували програми послаблення залежностей власних фінансових систем від глобальних ринків капіталу. Однак тут є достатній сенс і в частині конкурентної політики, коли в умовах глобалізації зростають ризики і загрози, які накопичуються на ґрунті фінансово-ресурсних, економіко-правових, техніко-технологічних, науково-дослідних, інформаційних, виробничих тощо підпорядкованостей.

Засобами стратегії регіоналізації можна послабити окремі деструктивні впливи тотальної світової економічної інтеграції, проте вони повинні мати вузькоспеціалізований дискретний характер, адже в іншому разі обмежуватимуть участь країни в системі міжнародного поділу праці. Опинитися обабіч процесів глобалізації - це як обмежити самому собі доступ до внутрішнього ринку, є самогубством для мікроекономічної системи, а в сенсі глобалізації – для національної економіки [18, с. 7-15; 19, с. 69-75].

Відтак різноманітні міжнародні організації стали запроваджувати власні критерії оцінювання міри залученості національних економік до загальносвітового виробництва. Відомими на нині є Індекс глобалізації CSGR, Індекс глобалізації N. Kearney, Соціологічний індекс глобалізації Global Index, KOF – індекс глобалізації та ін. [20, с. 64]. Власне, останній чи не найбільш авторитетніший та складається за даними ще з 1970 р. Методика його визначення передбачає обчислення трьох субіндикаторів: (1) економічного (індикатори: обсяги зовнішньої торгівлі товарами та послугами, різноманітність торгових партнерів, правила торгівлі, податки і тарифи, торгові угоди, обсяги прямих закордонних інвестицій, портфельних інвестицій,

міжнародного боргу та резервів, міжнародні виплати доходів, інвестиційні обмеження, відкритість капіталу, міжнародні інвестиційні угоди), (2) соціального (обсяги поштових відправлень, міграційна (у т. ч. освітня) активність населення, обсяги туристичних потоків, міра культурної інтеграції, масштаби міждержавних грошових переказів, стан якості інформаційно-комунікаційної інфраструктури, наявність міжнародних аеропортів, якість свободи переміщень), (3) політичного (чисельність посольств, членство країни в міжнародних організаціях, міра ратифікації країною міжнародних угод та договорів). При тому КОФ – індекс глобалізації складається за субіндексами: (1) торговельна глобалізація, (2) фінансова глобалізація, (3) міжнародна глобалізація, (4) інформаційна глобалізація, (5) культурна глобалізація, (6) політична глобалізація та в аспектах: (1) де-факто (потоки між країнами) та (2) де-юре (інституційні можливості країн), у підсумку яких виводиться інтегральний індекс глобалізації [21].

Високі позиції країни в рейтингу є хорошою передумовою для її подальшої більш глибокої інтеграції у світогосподарські процеси, включно з взаємопов'язаністю ринків, нарощенням обсягів експорту товарів і послуг, валютних надходжень, руху капіталу, трансферу передових технологій та прогресивних інформаційно-комунікаційних технологій. Власне, цей аспект обумовлює актуальність фокусування державної конкурентної політики навколо покращення значень вказаних вище індикаторів, зокрема в частині зовнішньоекономічної діяльності (зовнішня торгівля та інвестиції) й умов її здійснення, що сприятиме зміцненню конкурентоспроможності національної економіки [22, с. 31-35]. В протилежному підсумку низькі значення відповідних параметрів сигналізують іншим країнам про несформованість середовища для глобалізації, а відтак неготовність країни та її економіки до співпраці в найрізноманітніших сферах, передовсім в економічній, соціально-гуманітарній, культурній, до участі у реалізації перспективних коопераційних проєктів тощо. Таким чином, високі позиції в рейтингу - це одночасно й свідчення належної конкурентоспроможності національного господарства і навпаки.

Багато науковців, ведучи науковий дискурс у площині проблематики та викликів глобалізації, звертають увагу на її вплив на чи не найбільш важливий ресурс функціонування національних економік – інтелектуально-кадровий. Відповідні процеси мають свій перебіг крізь площину соціально-трудова відносин, а також ринку праці й зайнятості. Як зазначається у [23, с. 19-28; 24, с. 162-164], глобалізація слугує тим драйвером, який щобільше інших активізує соціально-економічні зрушення, водночас загострюючи при цьому проблеми в соціально-трудова сфері, які головню проявляються у зростанні рівня та структурних проблем безробіття, звуженні частки конкурентоспроможних робочих місць, підвищенні Індексу Джинні (диференціації найбільш багатих та бідних), поширенні диспропорцій у соціальній системі країни,

активізації процесів десолідаризації і соціальної згуртованості суспільства, зниженні спроможностей соціальних інститутів.

Окрім зазначених найбільш виразних трендів (і їх наслідків) глобалізації, у профільній сучасній економічній літературі також ведуть мову про, наприклад: посилення актуальності та зростання значимості державного регулювання економіки під час глобалізації, яка своїм системно-тотальним впливом на всі без виключення процеси розвитку національних господарств змушує країни переходити від практики довгострокової економічної політики забезпечення розвитку до проактивного державного втручання задля врегулювання проблемних трендів і ситуацій (Ж. Дерій, Т. Зосименко [25, с. 96]); зростання ризиків неплатоспроможності, а відтак потребу в формуванні більш якісної та резилентної грошово-кредитної політики (О. Харун, Л. Грицина [26, с. 176-182]); поглиблення нерівностей між країнами та у внутрішньорегіональному аспекті (В. Опалько [27, с. 37-45]); дестабілізацію традиційних ланцюгів поставок та обумовлені нею процеси деглобалізації задля посилення покращення можливостей захисту внутрішнього ринку в середовищі криз і нестабільності, що особливо актуалізувалося під час пандемії Covid-19 (К. Шехзад, Л. Ксіаоксінг, Ф. Білгілі, Е. Кочак [28]).

На основі вищенаведеного та опрацювання інших результатів наукових досліджень є підстави виокремити та вести мову про наступні екзистенційні тренди, пов'язані з ними виклики глобалізації, а також наслідки в контексті забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на теперішньому етапі розвитку людства та еволюції системи світового і національних господарств (рис. 1).

Висновки. Процеси активної глобалізації закономірно обумовили й те, що нинішній етап розвитку пов'язаний із активним впровадженням та поширенням як у господарській практиці, так і в суспільному житті інформаційно-комунікаційних технологій. Це стало можливим завдяки бурхливому розвитку і поширенню можливостей Інтернет, а також мобільного зв'язку.

На нині все більша кількість товарів і послуг пропонується в системах Інтернет-маркетингу (причому міжнародних), зростають обсяги, частка та популярність електронних розрахунків, а широкі можливості цифрових комунікацій забезпечили зростання в рази людської мобільності. Таким чином, активна цифрова трансформація, характерна для цілого світу, відкриває як нові можливості для зростання, так і містить у собі виклики, ризики та загрози для людства назагал, але й для національних економік зокрема, які не здатні відстежувати та прогнозувати сучасні тренди розвитку інформаційно-комунікаційних технологій і цифрових відносин, їх наслідки для економіки й суспільства. Відтак актуалізується значимість завдання ідентифікації тенденцій тотальної цифровізації та їх впливу на специфіку й акценти в державній політиці забезпечення конкурентоспроможності національного господарства.

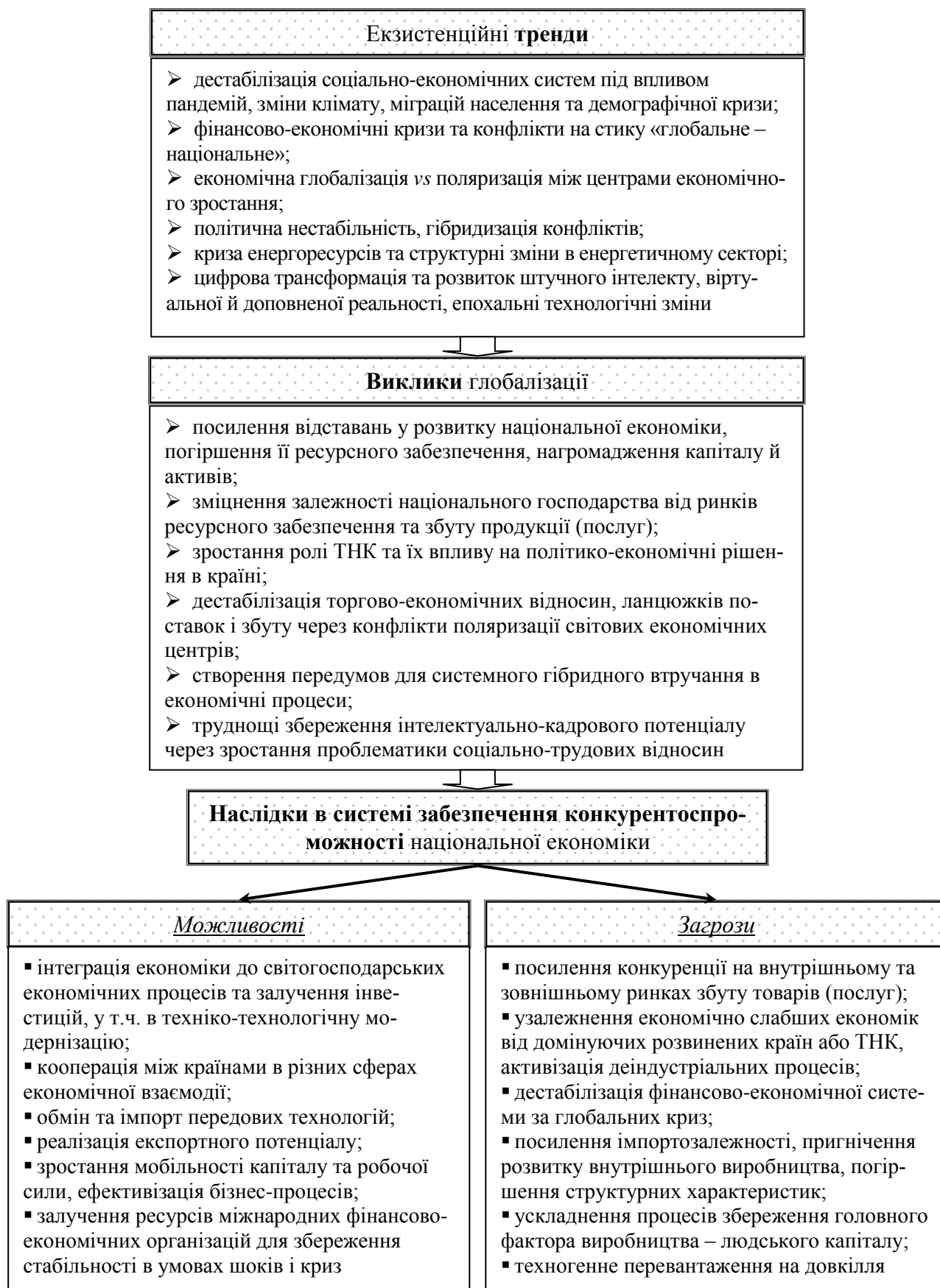

Рис. 1. Екзистенційні тренди, виклики та наслідки глобалізації для забезпечення конкурентоспроможності національної економіки

Джерело: авторська розробка

Подальші наукові дослідження у цьому напрямі мають стосуватися обґрунтування положень формування в країні привабливого середовища для розвитку конкуренції та забезпечення достатнього рівня конкурентоспроможності національного господарства, що дозволить повноцінно враховувати та адаптуватися до глобалізаційних тенденцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Levitt T. The Globalization of Markets. Division of Research, Graduate School of Business Administration, Harvard University, 1983. 10 p.
2. Колодко Гж. В. Велика трансформація. *Век глобалізації*. 2010. № 2. С. 68–77.
3. Кушнерик В. В. Вплив глобалізації на розвиток науково-технічної революції. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 8 (134). С. 30–34.
4. Коляденко С. В. Вплив цифрової економіки на глобалізацію. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 2. С. 104–118.
5. Петрінко В. С. Глобалізація як геополітичний фактор зовнішньої політики США. *Регіональні студії*. 2021. № 25. С. 91–96.
6. Туниця Ю., Семенюк Е., Туниця Т. Діалектика глобалізації в контексті екологічного імперативу. *Вісник НАН України*. 2008. № 2. С. 8–24.
7. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Глобалізація культури: протиріччя та тенденції розвитку. *Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого"*. 2017. № 2. С. 29–41.
8. Ороховська Л. А. Глобалізація та глобалізм: соціально-філософський аспект. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2009. Т. 10. № 2. URL : <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPK/article/view/8067>.
9. Куцик П., Ковтун О., Башнянин Г., Шевчук В. Інтеграція економіки України в глобальне господарство: проблеми та перспективи. *Економіст*. 2017. № 2. С. 11–17.
10. Одотюк І. В. Глобалізація і локалізація: від теорії до практики. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2021/10.pdf.
11. Vasylytsiv T. G., Klipkova O. I., Lupak R. L., Mitsenko N. H., Mishchuk I. P. Monetary and financial policy of Ukraine: theoretical-empirical connections and priorities of stateregulation. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2019. № 4(31). P. 320–330.
12. Куцик П. О., Ковтун О. І., Башнянин Г. І. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку : моногр. Львів : Вид-во ЛКА, 2015. 594 с.
13. Hirst P., Thompson G. Globalization in Question: The International Economy and the Possibilities of Governance. Cambridge : Polity Press, 1996. 304 p.
14. Barber B. R. Jihad Vs. McWorld. *The Atlantic Monthly*. 1992. Vol. 269. № 3. P. 53–65.
15. Barger P. Four Faces of Global Culture. *National Interest*. 1997. Vol. 49. P. 23–49.

16. Gay W. C. Understanding and Assessing Globalization: The Role of Global Studies. Amsterdam : Rodopi, 2008. 205 p.

17. Obstfeld M., Taylor A. Global capital markets: Integration, crisis and grows. Cambridge : Cambridge University Press, 2004. 354 p.

18. Макогон Ю. В., Орехова Т. В. Глобалізація и Украина в мировой экономике : моногр. Донецк : ДонНУ, 2004. 478 с.

19. Kutsyk P., Lupak R., Kutsyk V., Protsykevych A. State Policy of the Investment Processes Development on the Market of IT Services: Analytical and Strategic Aspects of Implementation in Ukraine. *Economic Annals-XXI*. 2020. № 182 (3-4). P. 64–76.

20. Плахотнік О. О., Павленко А. А. Вплив глобалізації на розвиток світової економіки та економіки України. *Економіка та держава*. 2022. № 5. С. 62–67.

21. KOF Globalisation Index. URL : <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>.

22. Березівський Я. П. Ідентифікація умов та чинників формування технологічної конкурентоспроможності національної економіки. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2021. Вип. 63. С. 31–35.

23. Діба О., Осадчий Є. Вплив глобалізації на соціально-економічний стан України. *Ринок цінних паперів в Україні*. 2014. № 7. С. 19–28.

24. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Васильців В. Г. Характеристики функціональних складових економічної безпеки сектору інформаційно-комунікаційних технологій України. *Економічний дискурс*. 2017. Вип. 1. С. 161–172.

25. Дерій Ж., Зосименко Т. Глобальні тренди світової економіки: вплив на українські інтереси. *Євроінтеграція України та економічна безпека держави*. 2021. Вип. 1 (26). С. 94–101.

26. Харун О. А., Грицина Л. А. Розвиток грошово-кредитної політики України в умовах глобалізації. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 41. С. 176–182.

27. Опалько В. В. Діагностика соціально-економічної нерівності у глобальному вимірі. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 17. С. 37–45.

28. Shehzad K., Xiaoxing L., Bilgili F., Koçak E. COVID-19 and Spillover Effect of Global Economic Crisis on the United States' Financial Stability. *Front. Psychol*, 2021. № 12:632175. URL: <https://www.readcube.com/articles/10.3389/fpsyg.2021.632175>.

REFERENCES

1. Levitt T. (1983), The Globalization of Markets. Division of Research, Graduate School of Business Administration, Harvard University, 10 p.
2. Kolodko, Hzh. V. (2010), Velykaia transformatsiya, *Vek hlobalyzatsyy*, № 2, s. 68–77.
3. Kushneryk, V. V. (2012), Vplyv hlobalizatsii na rozvytok naukovo-tekhnichnoi revoliutsii, *Aktual'ni problemy ekonomiky*, № 8 (134), s. 30–34.

4. Koliadenko, S. V. (2020), Vplyv tsyfrovoy ekonomiky na hlobalizatsiiu, *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktual'ni pytannia nauky i praktyky*, № 2, s. 104–118.
5. Petrinko, V. S. (2021), Hlobalizatsiia iak heopolitychnyj faktor zovnishn'oi polityky SShA, *Rehional'ni studii*, № 25, s. 91–96.
6. Tunytsia Yu., Semeniuk E. and Tunytsia T. (2008), Dialektyka hlobalizatsii v konteksti ekolohichnoho imperatyvu, *Visnyk NAN Ukrainy*, № 2, s. 8–24.
7. Danyl'ian, O. H. and Dz'oban', O. P. (2017), Hlobalizatsiia kul'tury: protyrichchia ta tendentsii rozvytku, *Visnyk Natsional'noho universytetu "Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho"*, № 2, s. 29–41.
8. Orokhovs'ka, L. A. (2009), Hlobalizatsiia ta hlobalizm: sotsial'no-filosofs'kyj aspekt, *Visnyk Natsional'noho aviatsijnoho universytetu*, T. 10. № 2, available at : <https://jrnل.nau.edu.ua/index.php/VisnikPK/article/view/8067>.
9. Kutsyk P., Kovtun O., Bashnianyn H. and Shevchuk V. (2017), Intehratsiia ekonomiky Ukrainy v hlobal'ne gospodarstvo: problemy ta perspektyvy, *Ekonomist*, № 2, s. 11–17.
10. Odotiuk, I. V. (2021), Hlobalizatsiia i lokalizatsiia: vid teorii do praktyky, *Efektivna ekonomika*, № 11, available at : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2021/10.pdf.
11. Vasyl'tsiv, T. G. Klipkova, O. I. Lupak, R. L. Mitsenko, N. H. and Mishchuk, I. P. (2019), Monetary and financial policy of Ukraine: theoretical-empirical connections and priorities of stateregulation, *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, № 4(31), r. 320–330.
12. Kutsyk, P. O. Kovtun, O. I. and Bashnianyn, H. I. (2015), Hlobal'na ekonomika: pryntsyпы stanovlennia, funktsionuvannia, rehuliuwannia ta rozvytku : monohr., Vyd-vo LKA, L'viv, 594 s.
13. Hirst P. and Thompson G. (1996), Globalization in Question: The International Economy and the Possibilities of Governance, Polity Press, Cambridge, 304 p.
14. Barber, B. R. (1992), Jihad Vs. McWorld, *The Atlantic Monthly*, vol. 269, № 3, p. 53–65.
15. Barger P. (1997), Four Faces of Global Culture, *National Interest*, vol. 49, p. 23–49.
16. Gay, W. C. (2008), Understanding and Assessing Globalization: The Role of Global Studies, Rodopi, Amsterdam, 205 p.
17. Obstfeld M. and Taylor A. (2004), Global capital markets: Integration, crisis and grows, Cambridge University Press, Cambridge, 354 p.
18. Makohon, Yu. V. and Orekhova, T. V. (2004), Hlobalyzatsiia y Ukraina v myrovoj ekonomyke : monohr., DonNU, Donetsk, 478 s.
19. Kutsyk P., Lupak R., Kutsyk V. and Prot-sykevych A. (2020), State Policy of the Investment Processes Development on the Market of IT Services: Analytical and Strategic Aspects of Implementation in Ukraine, *Economic Annals-XXI*, № 182 (3-4), p. 64–76.
20. Plakhotnik, O. O. and Pavlenko, A. A. (2022), Vplyv hlobalizatsii na rozvytok svitovoy ekonomiky ta ekonomiky Ukrainy, *Ekonomika ta derzhava*, № 5, s. 62–67.
21. KOF Globalisation Index, available at : <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>.
22. Bereziv'skyj, Ya. P. (2021), Identyfikatsiia umov ta chynnykiv formuvannia tekhnolohichnoi konkurentospromozhnosti natsional'noi ekonomiky, *Visnyk L'vivs'koho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu*, vyp. 63, s. 31–35.
23. Dyba O. and Osadchyy Ye. (2014), Vplyv hlobalizatsii na sotsial'no-ekonomichnyj stan Ukrainy, *Rynok tsinnykh paperiv v Ukraini*, № 7, s. 19–28.
24. Vasyl'tsiv, T. H. Lupak, R. L. and Vasyl'tsiv, V. H. (2017), Kharakterystyky funktsional'nykh skladovykh ekonomichnoi bezpeky sektoru informatsijno-komunikatsijnykh tekhnolohij Ukrainy, *Ekonomichnyj dyskurs*, vyp. 1, s. 161–172.
25. Derij Zh. and Zosymenko T. (2021), Hlobal'ni trendy svitovoy ekonomiky: vplyv na ukrains'ki interesy, *Yevrointehratsiia Ukrainy ta ekonomichna bezpeka derzhavy*, vyp. 1 (26), s. 94–101.
26. Kharun, O. A. and Hrytsyna, L. A. (2019), Rozvytok hroshovo-kredytnoi polityky Ukrainy v umovakh hlobalizatsii, *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vyp. 41, s. 176–182.
27. Opal'ko, V. V. (2018), Diahnostyka sotsial'no-ekonomichnoi nerivnosti u hlobal'nomu vymiri, *Ekonomika i suspil'stvo*, vyp. 17, s. 37–45.
28. Shehzad K., Xiaoxing L., Bilgili F. and Koçak E. (2021), COVID-19 and Spillover Effect of Global Economic Crisis on the United States' Financial Stability, *Front. Psychol.*, № 12:632175, available at: <https://www.readcube.com/articles/10.3389/fpsyg.2021.632175>.

Стаття надійшла до редакції 11 квітня 2022 року